

Značilnosti prvih visokih civilizacij: namakalno poljedelstvo, urbano oz. mestno življenje, uporaba pisave, množična uporaba kovin, gradnja monumentalnih zgradb, izdelovanje keramičnih posod in kipov. **Irigacijsko poljedelstvo:** ob nilu(), evfratu in tigrisu(), indu() in ob rumeni reki(). **Pomen namakalnega poljedelstva za nastanek prvih visokih civilizacij:** v življenje p.v.c. prinese skupno delo po načrtu oz. povezanost, to velja tudi za državno upravo(pobiranje davkov, zapis zakonov), zato da je bilo vse pod nadzorom so izumili še pisavo in začeli uporabljati matematiko. **N.P. v Egiptu:** nil oz hapi poplavlja vsako leto od sredine junija do oktobra(vrh v septembru), s seboj prinaša rodovitno blato ki je obogateno z železovim oksidom. zemljo felahi namakajo z napravami kot so šaduf in sakija. Gojijo: ječmen, pšenico, proso, lečo, por, čebulo, murve, smokve, datelne, granatna jabolka, lan, melone in papirusov trs. **Vladanje v egiptu:** v egiptu vlada faraon, vlada sam, zato imenujemo tako vladanje despot državo pa despotovina. **Izvrševanje državne oblasti v egiptu:** za izvrševanje kraljevih ukazov skrbi hierarhično urejen **Sloj uradništva:** Na čelu vse uprave je faraon, pod njim vezirji(pogosto njegovi sinovi), vezirju podrejeni so bili predstavniki kraljevih uradov(vojska, trgovina, polja,...), sledili so predstavniki okrožij ali nomov(župani mest), predstojniki kraljevih žitnic, živine- kraljevi pisarji. Upravni uradniki so izvrševali tudi sodno oblast. Ukaze izpolnujejo kmetje, trgovci, obrtniki in sužnji. **Vojska v egiptu:** služijo jo vsi svobodni ljudje, razn svečeniki(od nje se je mogoče odkupiti). Najemniško vojsko uvede Tutmozis 1(novo kraljestvi-18 dinastija). Bojni voz pa uvedejo hiksi(poleg tega še uporabo konj in bronastih puščic). **Vloga svečenika:** skrbijo za svetišča, opravljajo verske obrede, upravljajo z obsežnim premoženjem svetišč, ukvarjajo se z znanostjo, uživajo posebne pravice in privilegije(ni jim treba hoditi v vojsko), ta služba je dedna, lahko so jo dobili tudi zaslužni vojaki ter dvorno plemstvo. **Astrologija v egiptu:** razvije se šele po tesnejših stikih z grki(4 st.p.n.št.). Izdelujejo koledarje, ki temeljijo na sončnem letu. Gibanja teles povezujejo z dogotki na zemlji in človeško usodo(nilove poplave se začno ko sonce in zvezda sirius, hkrati vzdeta), sestavljajo tudi prve horoskope. **Slikarstvo in kiparstvo v egiptu:** **slikarstvo:** za podlago slikam izdelujejo posebno geometrično mrežo, ki zagotavlja sorazmernost med telesi. Glavo in noge prikazujejo od strani trup in oči pa od spredaj. Položaj so prikazali tako da so prikazane osebe narisali različno velike. **Kiparstvo:** sprva hočejo z kipi ljudi zagotoviti njihovo večnost. Cilj kparstva ni bila upodobiti resnične podobe osebe ampak celoto. Zato so kipi brez življenja in togi.a izražajo dostojanstvo. Oblike se razlikujejo po družbenih slojih. Njihov izgled je bil odvisen od razmer v egiptu za časa njihovega življenja. **Religija v egiptu:** nanjo vplivata dva dejavnika in sicer: redne nilove poplave in sončna toplota, oba omogočata preživetje. Sonce postane vir življenja. Sonce častijo in postane državni kult. Nilove poplave pa so vplivale na nastanek mita o stvarjenju sveta. Verski kult: kult sonca, ozirisov kult(oziris je bog plodnosti in mrtvih), kult mrtvega(vera v posmrtno življenje- mumificiranje). **Družbena zgradba v egiptu:** je hierarhično urejena: prvi sloj- plemstvo(faraon z družino, visoki in srenji uradniki, svečeniki, vojaški častniki), drugi sloj-meščanstvo(obrtniki, trgovci, umetniki, pisarji), tretji sloj-kmetje: delijo se na male lastnike zemlje(svobodni, plač.davke, gredo v vojsko) in na odvisne kmete(ti delajo na tujem posestvu, prodajo se z zemljo, niso sužnji, plačujejo davek, opravljajo tlako in javna dela), tertji sloj-sužnji(vojni ujetniki(nesvobodni, imajo vžgano ime lastnika, lahko s poročijo imajo družino, lahko dobijo visok položaj)).**Stara država:** traj od 3 do 7 dinastije. Pomembna 6 dinastija(2613 do 2494 pr kr) v njenem času nastopi razcvet gradnje stopnjičastih piramid. Pred

piramidami so stale sfinge, kralji so bili hkrati bogovi, izpopolnili so namakalne sisteme, trgujejo s sosednjimi državami sredozemlja za kratek čas zasedejo spodnjo nubijopojavil se je prvi vekliki razcvet, vlada faraon Džoser(2667 pr.kr). **Medicina v egiptu:** najbolj znan zdravnik Imhotep(2880), preštevajo ga med bogove. Verjamejo da ko zboliš te obsedejo zli duhovi, poznajo padarje in zdravnike. Zdravniki so določili bolezen in predpisali zdravila.ob zdravljenju so z gibi telesa in magičnimi izreki skušali pregnati zle duhove. **Srednja država:** traja od 11 do 12 dinastije. V 11 dinastiji zavladajo tebanski knezje s prestolnico v tebah. V 12 dinastij osvojijo nubiji(zlato), povečajo obdelovalne površine na sinaju koplejo zurkiz in baker, trgujejo z aziskimi državami v 12 dinastiji vlada faraon Sezotris 3(1878-1841), v njegovem času razcveti umetnost, sam centralizira državo razpusti družbo monarhov upravo pa razdeli na severni južni in srednji egipt-vodijo jih 3 vezirji. **Himna sončevemu božanstvu:** Amenofis 4 ok. l. 1350 pr. kr Atona razglasi za edinega boga in se zavzema za monoteizem. Preimenuje sev ehnatona. **1 Mirovna pogodba:** Ramzes 2, med egipčani in heiti ob nedoločenem izidu. **Tutankamon:** ponovno uvede egipčanske bogove v njegovem času začnejo faraone pokopavati v grobnice vklesane v skalo. Umrli je nasilne smrti pri 20 letih. Odkritje njegovega groba je eno največjih odkritij v 20. stoletju. **Egiptovska pisava:** podobnopis ali hieroglifi, hierarhična svečeniška pisava(pisma, zgodbe), demotična ljudska pisava(pravne listine).

Sumerske civilizacije: poleg irigacijskega poljedelstva ki v mezopotamiji utvarja preseške tu na oblikovanje civilizacije vpliva tudi trgovina(nimajo surovin (les, kovine, gradbeni material)-zato trgujejo). Organizacija in nadzor(irig.p., trgovine) v rokah vladarjev. Uvažajo iz notranosti irana, male azije, in fenicije(les). Pisava: pitografska ali slikovna pisava(besede v podobah), kasneje se razvije zlogovna ali klinopisna pisava(en znak en zlog), kot pisni material uporabljajo glinaste tablice in kamen. **Vladanje v mezopotamiji:** tu vlada teokracija- cerkev in duhovščina. Iz vrst svečnikov ki imajo vodilno vlogo je izšel kralj(rekli so mu. En, lugal, ensi), bil je hkrati vrhovni posvetni in verski poglavar. Živel so v templjih(zigurati) ki postanejo verska in upravna središča. **Vloga svečnikov v mezopotamiji in egiptu:** v egiptu je bil kralj podrejen faraonu tu pa kralj izhaja iz vrst svečnikov. Kot v egiptu tudi tukaj pripadajo sloju plemstva, opravljajo verske obrede, skrbijo za svetišča, ukvarjajo se z izobraževanjem. V egiptu je faraon podarjal veleposest svečnikom imeli so privilegije. **Prvotne sumerske države:** babilon, uruk, ur, kiš. **Mestne države:** središča teh mest so bili terasasti templji ali zigurati, ki so predstavljali versko in upravno središče mestne države. Poleg kralja tu živi še preostalo plemstvo, meščani ki so se ukvarjali z trgovino ali obrtjo. Sumerske države so bile majhne mestne dežavice ki so obsegale mesto kot upravno, versko, tržno središče in kmetijsko podeželje. **Semiti:** to se je zgodilo z ustanovitvijo akadskega kraljestva(2371-2230). **Akadsko kraljestvo:** (2371-2230) semitski častnik Sargon 1 ustanovi to državo podredi si vse sumerske mestne države. Prestolnica Akad. Kralje častijo po božje S. Centralizira državo država sega od perziskega zaliva do sredozemskega morja. **Uramu:** bil je kralj, ki je osnoval 3. urško dinastijo njegov zakonik je najstarejši znan zakonik. **Babilon:** je središče starobabilonske države amoritov. **Hamurabi:** bil je kralj starobabilonske države amoritov(18. st.pr.kr). S svojim zakonikom je zagotovil državni, pravosodni, upravni in družbeni red. Ta zakonik je odslikava mezopotamske družbene ureditve tistega časa. Zapisan je bil v klinopisu. **Propad starobabilonskega kraljestva:**

položaj po propadu zavzamejo asirci. In ustanovijo asirsko kraljestvo- osvojijo egipt, mezopotamijo, palestino, fenicijo, del male azije, območje irana. S prebivalci ravna grdo naloži jim vsioke davke, izvajajo velika gradbena dela. Tiste ki so se uoprli so kaznovali z mučenjem. **Nabukadnezar 2:** uničil je kraljestvo juda in njegovo prestolnico jeruzalem v njem zgradi več javnih zgradb. Vladal je v novobabilonskem kraljestvu kaldejcev babilon v tem času(18 st) postane velesila. **Področje fenicije in palestine:** se v 3 tisočletju imenuje dežela kannan oz dežela šklata. **Vodilna mesta od 3 tisočletja do 1 tis:** BIBLOS, SIDON in TIR. **34.S čim se ukvarjajo feničani:** območje med sredozemskim morjem in gorivjem libanon je zelo ugodno za kmetijstvo. Gojijo: pšenico, ječmen, olko, vinsko trto, datlje, smokve, granatna jabolka in vrtnine. Glde trgovine izvažajo: keramične posode, les(cedrovina), škrlatno barvo, steklene predmete, nakit, kovinske izdelke, orožje, kipce, pohištveno okrasje. Uvažajo: zlato in sonovino(S. Afrika), srebro in kositer(Španija), ter baker(cipra). Ukvarjajo se z pomorsko trgovino, imajo ladje iz cedrovine, pridejo vse do kanarskih otokov. Po naročilu faraona neha 2 naj bi obpluli afriko. Da bi si delo olajšali so ustanavljali kolonije. **Feničanski rokopis:** je izpopolnjena sinsjska pisava, kasneje jo prevzamejo grki-nato rimljani,... na njem temelji današna pisava. **Rodovi hebrejcev:** ljudstvo hebrejcev se deli na izraelski(sever) in judovski rod(jug). **V egipt jih popejle:** v 13 st moyses. **Dekalog:** ali deset božjih zapovedi so zajkoni pisani pod vplivom hamurabijevega zakonika. Je osnova moysesove zakonodaje ki je bila v kasnejših časih dopolnjena in jo imenujemo postava, zakon, ali tora. **Družbena ureditev hebrejcev:** po prihodu iz egipta so živeli v rodovno plemenski družbi. Prvotno je bilo 12 plemen, zvezo 12 plemen so imenovali izrael v primeru nevarnosti sozdružena plemena vodili sodniki. Zmage pa so pripisali božji pomoči. **Samson:** je bil poleg debore in samuela znani sodnik. Imel je dolge lase ki so mu dajali moč ko so ostali to zvedeli so ga sovražniki filistejci premagali saj ga je izdala. Umrl naj bi na neki proslavi ko so ga izpustili iz ječ sam pa ja z božjo pomočjo ka se je naslonil na steber pokopal še njih. **Zadnji hebrejski sodnik:** je sodnik Samuel. **David:** savla na prestolu zamenja kralj david iz rodu juda ki se je poročil z savlovo hčero Mihalo. David je uspel poraziti filistejce, zavzel pa je tudi mesto jeruzalem ki ga je razglasil za svojo prestolnico.kralj david je tako ustanovitelj enotnega kraljestva izrael, ker je podredil tudi vse izraelske in judovske rodove.m **Salomon:** v času vladanja davidovega sina salomona(964-962) je kraljestvo doživelo največji razcvet(veliko je gradil, pospeševal uporabo brona, trgovska mornarica, kupuje konje, vozove ter jih prodaja naprej) slovel je po svoji modrosti in bogastvu, po njegovi smrti kraljestvo razpade. **Uničenje kraljestva juda/izrael:** leta 722prk izrael osvojijo asirci prebivalce zasužnijo, leta 587prk pa babilonski kralj nabukadnezar 2 zasede in poruši mesto jeruzalem prebivalce pa izseli-zasužni. **Heiti:** v 14 in 13 st.p.kr. posane heitska država velesila enakovredna egiptu. **Heitski zakonik** predstavlja bogat vir podatkov o zgradbi njihove države in odnosih med ljudmi, kaže pa tudi precejšne razlike glede na zakonodajo drugih starih civilizacij v njihovi soseščini. **Perzija:** perzisko kraljestvo je največji obseg in razcvet doživelo pod kraljem Darejem 1 (522-486prk). Z osvajanji je država meje razširila do reke ind na zahodu pa do egipta egejskega morja in spodnje donave. **Kitajska:** irigacijsko poljedelstvo se je na kitajskem razvilo v 2 tisočletju pr. Kr. Ob reki huang he(rumena reka). Gojijo: proso, riž, sojo. **Fevdalna družba:** razvije se ko vlada dinastija ZHOU (771 prk). **Konfuci:** uči da se mora: vsak se mora podredit družbenemu položaju, ki mu je dan ob rojstvu. Zagovarja poslušnost otrok, do staršev, in spoštovanje olžnosti . uči da so krepkosti po katerih se moramo ravnati: nesebičnost,

spoštljivost, vljudnost, zvestoba, zagovarja: učimo se iz tradicije in zgodovine. **Čas dinastije Qin:** leta 211 prk prevzame oblast knez ZHENG. V tem času dajo zažgati vse konfucijeve knjige in preganjajo njegove pristaše. Qin shi haungdi(knez zheng) je državo okrepil potrdil in poenotil pokorjene fevdalce zamenjal z uradniki. Zgrajeni so bili: kitajski zid, enotni zakoni, mere in uteži za vso državo. **Uničitev indske civilizacije:** okoli 1400 prk arijci po dolgotrajnih bojih uničijo indska mesta. **Kaste:** kasta je vase zaprta, dedna družba plast drugih loči po družbenem izvoru poklicu in veri. Sprva so poznali 4 kaste to so : brahmani(duhovniki), kaštrije(vojaki), višije(rokodelci in kmetje) in šudre(zasužnjeni staroselci). Ločitev ljudi na kaste so uvedli arijci, zato da bi se ohranila čistost. Pripadniki različnih kast se med sabo niso smeli poročati, inti dotakniti. Prav tako niso smeli opravljati del v zvezi s smrtjo, kot so umivanje trupel. Ta dela so prepustili šudram, ki so opravljali svoje verske obrede ki se jih nihče ni smel udeležiti. **Vir o življenju aricev:** glavni vir zbirka štirih knjig zlasti njihovih najstarejših del rigveda. **Preid v brahmanizem:** v 1. st preide v hinduizem ki velja še danes. **Hinduizem:** obstaja več bogov. Hinduizem pravi ga živimo v večnem krogu življenja, (smrti in ponovnega rojstva). Karma je sila ki vrti kolo življenja. Duša pa se imenuje atman. **Buda, budizem:** buda se je rodil kot sin kralja šodhodana, v severni indiji po dolgotrajnem razmišljanju o smislu življenja je dosegel končno razsvetljenje in si nadel ime buda- kar pomeni razsvetljeni. Pod vplivom brahmanizma je razvil svojo vero budizem: uči o enakosti do vseh ljudi, nenasilju, dobrohotnosti, zahteva odpravo kast. Razvije se zaradi tega ker se je v 6 st.pr.Kr. politično težišče z zahoda preneslo na vzhod indije. Za oblast so se bojevali knezje z nastankom mest se je okrepil sloj meščanstva. Premožensko razslojevanje je zahtevalo novo vero za pomiritev odnosov v družbi.